

מ.מ. הוניג

על משמעות רפואת ה"קבלא" בתשובת רב שרירא*

משמעות המלה הארמית "קִיבְּלָא", היא: קמיע, לחש. ולמעשה מילה זו כבר מופיעה בתלמוד, ראה:

1. ברכות סב, א: "אמר רבי תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מיושבים עליו. ההוא בית הכסא דהוה בטבריא כי הוה עיילי ביה בי תרי אפילו ביממא מתזקי. רבי אמי ורבי אסי הוה עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתזקי. אמרי להו רבנן לא מסתפיתו? אמרי להו אן **קבלה** גמירין: **קבלה** דבית הכסא צניעותא ושתיקותא, **קבלה** דיסורי שתיקותא".

2. סנהדרין קד, ב: "...מכאן לקובלנא מן התורה...".

פירושים שונים הובאו שם ברש"י(?) (על מחברו של הפירוש לפרק "חלק", ראה הספרות המצוינת ביד: א גרוסמן, חכמי אשכנז הראשונים, ירושלים תשס"א, עמ' 217, הערה 278). וראה: ערוך השלם, מהדורת ח"י קוהוט, ז, עמ' 58; סוקולוף במילונו (המוזכר להלן), עמ' 989, ערך: "קובלנא".

הנוסח שלנו, במספר 1: "קבלה", תוקן בדפוס ונציה רפ"ב, על-פי פרשנותו המחודשת של רש"י, על אתר: "קבלה. מסורת ומנהג שקבלנו מרבותינו בבית הכסא".

בתשובתיים ובפירושיהם של הגאונים ורוב הראשונים וכן בכתבי-היד ובדפוס הראשון שונצינו רמ"ד, הנוסח שונה, ראה:

(1) ב"מ לוין, "פירוש רב האי גאון לברכות ס"א-ס"ב", גנזי קדם, ב (תרפ"ג), עמ' 24; הנ"ל, אוצר הגאונים, ברכות, הפירושים, עמ' 99:

"...והני **קיבלי** דאמרי להו רבנן בשמעתא דמעלו נקיטי וגמירי דמעלי למימר הכי כרזי דשמיא מן מלאכי ומפמליא של מעלה כי כמו שיש רוחות שבלשון הזה מועיל בהם...".

(2) ש"א ורטהימר, "פירוש רס"ג(?) למסכת ברכות", גנזי ירושלים: תורתן של גאונים וקדמונים מתוך כתבי-יד הגניזה שבמצרים, א, ירושלים תשנ"ב, עמ' רמא; ב"מ לוין, "לקוטי גאונים", בתוך: אוצר

הגאונים, ברכות, הפירושים, עמ' 106: "קבלא לי, סר אעמלה" (= ורטסהימר מתרגם: "סוד אעשנו", וסוקולוף במילונו [ראה להלן] מתרגם: a mystery which I shall perform.)

3) פירושי רבינו חננאל, ברכות, מהדורת ד' מצגר, ירושלים תש"ן, עמ' קמא: "קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא, קבלה דיסורי..."

3. ערוך השלם, שם: "קבל (...) בפי' הרואה בגמי' לא יקל און קבלא גמרינן מאי היא קבלא דבית הכסא צניעותא ושתיקותא. פי' אם אדם צנוע ושותק בבית הכסא היא קמיעתו שיצילנו מהמזיקין. קבלא דייסורי שתיקותא ומבעי רחמי. כלומר מי שמיוסר קמיעתו המצילתו מאותן היסורין לשתוק ולהתפלל. [אחיי"ה וגו' קבלא עם פי' הערוך הובא ג"כ באו"ז הל' טהרת ק"ש ותפלה סי' קל"ז..."]

הנוסח: "קבלא", מובא בידי כמה ראשונים, ראה: דקדוקי סופרים, ברכות, עמ' 360, הערה מ. הנוסח: "קבלה", הובא רק בידי רש"י, ובידי הראב"ה, ראה: ספר הראב"ה, א, עמ' 143: "וקבלה דבית הכסא... וקבלה דיסורים..."

אין כתב-יד המתעד את הנוסח: "קבלה". בכתב-יד מינכן 95, הנוסח הינו:

"...אמרו להו און קבלא גמרי. אמרה ליה אימיה לרמי בר חמא לא בעית איניש דעייל בהדך לבית הכסא א"ל אנא קבלא גמירא. ומאי קבלא דבית הכסא שתיקותא וצניעותא. קבל דייסורי שתיקותא."

בכתב-יד פריז 671:

"...אמ' ליה קבלא... קבל(א) דבית הכסא... קבל(א) דייסורי..."

בכתב-יד אוקספורד (366) FOL23 OPP:

"אמ' לה קבלא... קבלי' דבית הכסא... קבלא דבית אסירי..."

מילה ארמית זו, הובאה גם בתוך: חרבא דמשה, ראה:

M. Gaster, Studies and Text in Folklore and Samaritan Archaeology, III, New York 1971, p. 38:

"...וכן לכל קבלין דרחשין וצער הדין קבלא."

על מילה זו ומקורות נוספים, ראה עוד: א' אפטוביצר, ספר ראב"ה, שם, הערה 9; י"נ אפשטיין, מחקרים בספרות התלמוד ובלשונית שמיות, א, ירושלים תשמ"ד, עמ' 339, הערה 26; הנ"ל, שם, ב (א), עמ' 592, הערה ד; ב"מ לויץ, אוצר הגאונים, גיטין, עמ' 152, הערה ה; M. Sokoloff, A. Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic, Ramat-Gan 2002, p. 1009.

מקור: אסיא עה-עו, עמ' 194-193 (2005)